

Федчишин С. А., к.ю.н.,
Національний юридичний університет України
ім. Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

ПРО ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСАДИ НАДЗВИЧАЙНОГО І ПОВНОВАЖНОГО ПОСЛА УКРАЇНИ: АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Посада Надзвичайного і Повноважного Посла України є однією з найвищих у системі дипломатичної служби України. Посол є головним представником України у державі перебування, від якого безпосередньо залежить ефективність реалізації зовнішньої політики України, розвиток міждержавного співробітництва у різних сферах, забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном.

Однак, незважаючи на особливе місце Надзвичайного і Повноважного Посла України в механізмі управління закордонними справами України, питання його статусу в науці адміністративного права спеціального дослідження не отримали, а аналізуються фрагментарно, переважно в контексті більш загальної проблематики або на рівні окремих публікацій. Безпосередньо це стосується й визначення природи посади Надзвичайного і Повноважного Посла України, що набуває особливої актуальності в ході реформування законодавства про державну службу, прийняття нового Закону України «Про державну службу» від 17.11.2011 р.

Аналіз чинного законодавства України свідчить про поступову реалізацію положень Концепції адміністративної реформи в Україні від 22.07.1998 р., відповідно до якої державні посади поділяються залежно від змісту та характеру діяльності, способу обіймання посади і надання повноважень на: а) політичні; б) адміністративні; в) патронатні [1]. Формально-юридичний аналіз законодавства дозволяє стверджувати, що політичні посади в системі органів дипломатичної служби займають Міністр закордонних справ України, його перший заступник і заступник, патронатні – працівники патронатної служби Міністра закордонних справ, а решта працівників дипломатичної служби, у тому числі і Надзвичайний і Повноважний Посол України, відповідно обіймають адміністративні посади.

На нашу думку, віднесення посади Надзвичайного і Повноважного Посла України до адміністративних є питанням дискусійним, адже цій посаді одночасно властива низка рис політичних діячів, які виділяються законодавством і вченими-адміністративістами. По-перше, особливим є порядок призначення особи на посаду Надзвичайного і Повноважного Посла України. Власне призначення особи Президентом України на посаду Надзвичайного і Повноважного Посла є лише складовою більш комплексної процеду-

ри – акредитації глави дипломатичного представництва, лише після якої призначена особа може розпочати власну роботу.

Акредитація ж є не виключно правовою, а політико-правовою процедурою, врегульованою нормами міжнародного права та звичаїв. Політичні аспекти пронизують більшість стадій цієї процедури. Наприклад, обов'язковою її стадією є запит агреману (від фр. *agrément* – «погодження», «згода»), який полягає в тому, що держава акредитації зобов'язана отримати згоду держави перебування на призначення певної особи на посаду майбутнього посла в цій державі. Згідно ст. 4 Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р. держава акредитації має переконатись в тому, що держава перебування дала агреман на ту особу, яку вона планує акредитувати як главу свого представництва в цій країні. Зазначається, що держава перебування не зобов'язана повідомляти державі акредитації мотиви відмови в агремані, котрі можуть бути і суто політичними.

По-друге, діяльність Надзвичайного і Повноважного Посла України тісно пов'язана із виконанням політичних функцій. Будучи головним представником України в державі перебування, посол не лише реалізовує політику, визначену вищими органами влади, але й бере активну участь у її виробленні, зокрема у відносинах з однією або декількома країнами, міжнародною організацією (у разі акредитації посла за сумісництвом). Посли систематично готують політичні звіти про співробітництво між державами, які у тому числі містять пропозиції щодо його розвитку, супроводжують політичне керівництво держави під час його візиту до держави перебування, при проведенні переговорів, підписанні договорів тощо.

По-третє, особливими також є порядок звільнення з посади Надзвичайного і Повноважного Посла. Зокрема, однією із підстав припинення повноважень посла є відмова держави перебування визнавати його співробітником дипломатичного представництва, оголошення його «*persona non grata*». Держава перебування може у будь-який час, не будучи зобов'язаною мотивувати власне рішення, повідомити державу акредитації, що голова представництва або будь-який із членів дипломатичного персоналу є «*persona non grata*» або що будь-який інший член персоналу представництва є неприйнятним. У такому випадку країна акредитації повинна відізвати цю особу або припинити його функції в представництві. При цьому причини можуть бути різними, але найчастіше вони політичні. Так, за матеріалами преси лише в останнє п'ятиріччя оголошено «*persona non grata*» близько 10 українських дипломатів в Білорусі, Росії, Румунії, Чехії та ін. Таке оголошення, як правило, не пов'язувалось із професійною діяльністю вітчизняних дипломатів, а було відповіддю на оголошення «*persona non grata*» дипломатів цих іноземних держав в Україні, явище звичне для світової дипломатичної практики.

Поряд із цим, посаді Надзвичайного і Повноважного Посла характерні риси адміністративних посад: виконання управлінських функцій, спрямованих на повсякденну реалізацію зовнішньої політики України; отримання заробітної плати за власну працю за рахунок коштів державного бюджету України; поширення на неї трудового законодавства і законодавства про державну службу України тощо.

Підсумовуючи можна зробити висновок, що посада Надзвичайного і Повноважного Посла України є досить оригінальним публічно-правовим утворенням, яке в силу низки факторів не може бути однозначно віднесене до політичних або адміністративних посад. Вказана посада займає проміжне місце між політичними і адміністративними посадами, адже одночасно наділена рисами першої і другої групи, лише невелика частина з яких була відзначена в цій роботі.

Література

1. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21. – Ст. 943.

УДК 351.746.1(477) (043.2)

Хрик А.О., здобувач,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ В ПОВІТРЯНОМУ ПРОСТОРІ

Визнавши Україну суверенною і незалежною державою, Конституція визначила територію України в межах існуючого кордону цілісною і недоторканою. Проте, наслідки діяльності в повітряному просторі держав призводять до зіткнення з інтересами України, таким чином порушуючи режим державного кордону України в повітряному просторі. На сьогодні протиріччя безпосередньо пов'язані з питаннями війни і миру, попередження терористичної діяльності, екологічних катастроф та іншими глобальними проблемами суспільства. За двадцять років незалежності України рівність статусу її державних кордонів по всьому периметру не забезпечено, а деякі частини лінії кордону зберігають максимальну і асиметричну прозорість, а отже, легко долаються представниками міжнародної злочинності. Зазначена ситуація породжує негативні наслідки, – державний кордон не виконує у повній мірі функції захисту національної безпеки, не запобігає проникненню в Україну нелегальним шляхом товарів, коштів та фізичних осіб, створює проблеми у стосунках з третіми країнами [1, с. 3].